

rat el 1970, precedent immediat de la constitució de l'Assemblea de Catalunya, moviment unitari, democràtic i antifranquista.

Josep Massot considerava que l'historiador ha d'explicar els fets, però els ha d'interpretar d'acord amb la seva

concepció del món i de la vida. Ell va saber agermanar la vivacitat del relat amb la solvència erudita. La fragilitat del seu aspecte personal amagava la fermesa del seu caràcter i la perseverança de la seva determinació.

Santiago Riera i Tuèbols (1935-2021)*

La seva trajectòria científica i acadèmica va estar marcada pels estudis inicials d'enginyeria, que van culminar amb el doctorat (1973), i per la seva activitat docent com a professor de termodinàmica i de fisicoquímica a l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers Industrials. La inquietud i la inclinació personals el portaren a cursar els estudis d'història, en l'especialitat d'història contemporània, a la Universitat de Barcelona, enmig de la sorpresa general i amb un esforç personal extraordinari: es va llicenciar el 1981, amb 46 anys. El 1983 ja exercia de professor ajudant i el 1986, de professor titular, amb una especialització dins el Departament en història de la ciència i de la tècnica (matèria de la qual el 1983 ja havia publicat una primera síntesi aplicada al cas català). A la llarga, també els enginyers acceptaren aquest canvi com un enriquiment i li encarregaren moltes col·laboracions en aquest àmbit dins l'òrbita del Col·legi d'Enginyers. En el Departament d'Història Contemporània va exercir la docència, la recerca i la direcció de nombroses tesis, fins a la seva jubilació, el 2006. En aquesta ocasió, la revista *Cercles d'Història Cultural* li va dedicar un número monogràfic d'homenatge. La seva maduresa i la seva condició de gran lector el van fer sobresortir entre professors i alumnes durant tots aquests anys.

En relació amb la seva especialitat, el primer centre d'interès el va portar a l'estudi de la Il·lustració a Catalunya, amb treballs de contextualització general, d'estudi institucional i d'anàlisi de les grans personalitats, temes que, de fet, l'han ocupat tota la vida. Un primer treball fruit de la seva tesi doctoral el dedicà a l'estudi de Francesc Salvà i Campillo (1985). Un altre centre d'interès fou l'estudi de Narcís Monturiol i del seu *Ictineu*, als quals dedicà nombrosos articles, un llibre i el comissariat d'una exposició al Museu Marítim (1986), aprofitant l'interès renovat per aquesta figura amb motiu del centenari de la seva mort. Un altre gran centre d'interès va ser l'estudi dels aspectes científicotècnics del període romàntic, amb treballs sobre el cas català durant la Renaixença i estudis sobre l'espai europeu, com ara l'estudi de la figura de Goethe, que es va convertir en una de les seves grans passions; també sobre les implicacions utòpiques de les grans concepcions científiques del període,

així com del ressò i l'impacte controvertit del darwinisme a Catalunya.

Un altre front que va comprometre l'activitat de Riera va ser l'arqueologia industrial i la recuperació del patrimoni industrial català, activitats de les quals va ser pioner; enmig de l'eufòria olímpica, va impulsar un grup dispost a preservar el patrimoni del Poblenou, amenaçat per la construcció de la vila olímpica (1991); l'Ajuntament els titllà de conservadors i reaccionaris, però va acabar patrocinant un equip de catalogació del que anava a desaparèixer i va donar a Riera la Medalla de la Ciutat.

També va dedicar força estudis a les colònies industrials i una especial atenció a la farga catalana. Encara entre el 2001 i el 2005 va ser investigador principal del projecte «L'home i el ferro a Catalunya». Entre els seus molts altres temes d'interès, podem destacar els estudis sobre el ferrocarril i la navegació a vapor, així com la biografia històrica dels grans científics, gestors institucionals i intel·lectuals catalans de relleu en els camps científic i tecnològic.

Pràcticament des de la seva creació, el 1984, Santiago Riera va formar part de la comissió assessora del Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya, a Terrassa. Com a treballs de maduresa, i a part de les síntesis d'alta divulgació, podem destacar les reflexions sobre aspectes polítics, ètics i nacionals de l'evolució dels seus centres d'interès en relació amb Catalunya i el món en general: va ser membre de la Comissió Assessora de l'Institut de Tecnoètica. En relació amb el seu compromís institucional, tampoc es pot oblidar la seva trajectòria a l'Ateneu Barcelonès, on va optar dues vegades a la presidència i on, fins al mes de març passat, va formar part de la comissió assessora de la seva important biblioteca.

Santiago Riera va ser un treballador infatigable, va publicar una mitjana d'un llibre cada dos anys i va arribar a conrear la novel·la històrica i la literatura de viatges, en la qual sobresortiren alguns llibres dedicats a l'estudi de grans ciutats europees significatives dins l'evolució cultural del continent. El que, segons va afirmar, havia de ser el seu darrer llibre, el va titular *Jo i la meva circumstància. Consideracions sobre el determinisme* (2019). A partir d'aleshores es va dedicar a escriure les seves memòries, que, per desgràcia, va deixar inacabades en morir.

Entre 1979 i 1983 va ser president de la Secció d'Enginyeria de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques, i de 1990 a 1991 va presidir la Societat Catalana d'Estudis Històrics. Amb la candidatura defensada al Ple per Albert Balcells, el 17 de juny de 2002

* Text preparat per Jordi Casassas Ymbert (Institut d'Estudis Catalans). Fotografia: Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans. Autor: Jordi Pareto.

va ingressar a l'Institut d'Estudis Catalans com a membre adscrit a la Secció Històrico-Arqueològica, en la qual va col·laborar assíduament. El 30 d'octubre de 2003 va llegir la seva conferència d'ingrés, titulada «Una visió de la Il·lustració catalana».

Home bo, d'una gran cordialitat i exquisidesa, alhora que de fortes conviccions i d'un gran rigor intel·lectual, amb la desaparició física de Santiago Riera i Tuèbols perdem un referent i un gran company i amic.